

Dr hab. Barbara Bilewicz
Katedra Wczesnej Edukacji
Instytut Pedagogiki
UMCS w Lublinie

Lublin, 06.03.2024

Ocena dorobku naukowego i pracy habilitacyjnej Pani dr Aleksandry Romany Kruszewskiej, pt. *Emoji. Emocje w komunikacji i edukacji* (Częstochowa, 2023, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie)

Sylwetka naukowa Pani dr Aleksandry Romany Kruszewskiej

Pani dr Aleksandra Romana Kruszewska ukończyła 5-letnie, stacjonarne studia wyższe magisterskie na kierunku nauczanie początkowe w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie. W roku 1997 uchwałą Rady Naukowej Instytutu Badań Edukacyjnych w Warszawie otrzymała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na podstawie przygotowanej rozprawy doktorskiej pod tytułem *Inscenizacja na lekcji jako forma doskonalenia umiejętności obcowania z ludźmi*. Promotorem pracy był dr hab. Paweł Boesler, a recenzentami rozprawy dr hab. Krystyna Lubomirska i doc. dr hab. Julian Radziejewicz. Od 1 października 1987 do chwili obecnej dr Kruszewska jest zatrudniona w Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie, Wydział Nauk Społecznych, Katedra Pedagogiki przy ul. Waszyngtona 4/8 w Częstochowie (wcześniej Wyższa Szkoła Pedagogiczna, do 31 maja 2018 Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie).

Zainteresowania naukowe Habilitantki obejmują obszary:

- budowania i wspierania kompetencji interpersonalnych dzieci;
- diagnozowania gotowości i dojrzałości dzieci do podjęcia nauki szkolnej, szczególnie w odniesieniu do ich funkcjonowania emocjonalno-społecznego;
- przygotowania merytorycznego i metodycznego do pełnienia zawodu nauczyciela wczesnej edukacji;
- komunikacji społecznej za pomocą piktogramów *emoji* i możliwości i ich wykorzystania w edukacji.

Doktor Kruszewska posiada doświadczenie w zakresie współpracy międzynarodowej z uczelniami w Czechach (Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu), na Słowacji (Uniwersytet Preszowski w Preszowie) i na Ukrainie (Państwowy Uniwersytet w Mukaczewie). Działania te obejmowały prowadzenie badań, publikowanie ich wyników w czasopismach zagranicznych, staże, wyjazdy w ramach programu Erasmus, udział w konferencjach międzynarodowych.

Ocena monografii stanowiącej podstawę postępowania habilitacyjnego

Przedstawiona do oceny praca ulokowana jest w obszarze teoretyczno-badawczym dyscypliny pedagogika. Zawartość treściowa dysertacji odnosi się do przedmiotów badań kilku jej szczegółowych subdyscyplin, to jest pedagogiki medialnej, pedeutologii, pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Autorka, opisując fenomen nowego medium, jakim są piktogramy *emoji* odnosi się do przestrzeni teoretyczno-badawczych innych nauk, nie tylko społecznych, takich jak socjologia,

Wpłynęło 19.03.2024

1

Przyjmuje

DYREKTOR
INSTYTUTU PEDAGOGIKI UKSW
J. Michalski
ks. prof. dr hab. Jarosław Michalski

ale i humanistycznych, to jest nauk o mediach, czy badań nad kulturą popularną. Podjęty temat jest ważny oraz wart eksploracji poznawczych. Zamysł opisu cech i pedagogicznego znaczenia piktogramów *emoji* jako środków komunikacji w nowoczesnych technologiach, będących pośrednikami znaczeń, to przedsięwzięcie niełatwe, zatem wymagające precyzyjnej konceptualizacji, konkretyzacji, operacjonalizacji, konfrontacji i wskazania na możliwości aplikacji wyników badań. Postępowanie to uwzględnia zdefiniowanie przedmiotu badań, wybór oświetlającej dla niej teorii, czy wybór sposobu jej wykreowania, czyli określenia strategii postępowania badawczego, popartej uprzednim, wnikliwym przeglądem literatury i dotychczasowych badań. Niezwykle ważne jest przy tym umiejscowienie problemu i hipotez w kontekście teoretycznym, określenie przyjmowanych założeń oraz sformułowanie szczegółowych pytań i hipotez badawczych w terminach zależności. Autorka we *Wprowadzeniu* monografii „*Emoji..*” (2023, s. 18) napisała, iż celem Jej badań było „poznanie oraz próba wyjaśnienia niekwestionowanego wzrostu stosowania *emoji* w codziennym życiu. Określiła, iż wynika on z potrzeb poznawczych i uszczegółowiła cele jako potrzeby poznania:

„1) stosunku młodzieży do *emoji* i komunikacji elektronicznej;
2) umiejętności identyfikacji *emoji* przez dzieci w wieku wczesnej edukacji oraz
3) stosunku i stosowania przez nauczycieli *emoji* w komunikacji z dziećmi w wieku przedszkolnym” (2023, s. 18).

Z drugiej strony Autorka zaakcentowała ukazanie kulturowej roli *emoji*, pisząc: „Sednem, jak uważam, tego opracowania jest rozdział piąty. W nim zajęłam się już samymi *emoji*, niekwestionowanymi królami i liderami dzisiejszej komunikacji elektronicznej” (2023, s. 16).

Podjęty w monografii temat jest nowy i wart eksploracji poznawczych. Z uwagi na to, iż zadaniem recenzenta jest ocena czy dzieło jest samodzielne i czy w sposób oryginalny ukazuje rozwiązanie problemu naukowego, odniosę się w swojej analizie do kryteriów wyznaczonych przez metodologię nauk społecznych, w zakresie badań pedagogicznych, uwzględniając też specyfikę badań pedagogiki medialnej. Spróbuję w niej określić, czy i w jakim zakresie praca dr Kruszewskiej wnosi znaczny wkład do dotychczasowego stanu nauki reprezentowanej przez badaczkę.

Formalna struktura pracy

Opracowanie stanowiące podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego to 300-stronicowa monografia w charakterze studium teoretyczno-badawczego. Rozprawa ma strukturę opartą na podziale treści na siedem rozdziałów. Sześć z nich ma charakter przeglądowy, teoretyczny i ujmuje temat w konwencji od ogółu do szczegółu. Autorka w pierwszym rozdziale szeroko rysuje tło badanego zjawiska, opisuje przemiany społeczno-kulturowe i pokoleniowe, procesy globalizacji społecznej i kulturowej oraz zmiany edukacyjne. Następnie charakteryzuje edukację i pedagogikę medialną i ich miejsce we współczesnym społeczeństwie wiedzy, opisuje komunikację międzyludzką dawniej i dziś. Kolejne trzy rozdziały przedstawiają istotę tematu, czyli charakterystykę emotikon i *emoji*, kontekstów emocji oraz miejsca i roli *emoji* w codziennym życiu. Rozdział ostatni jest blokiem odnoszącym się do empirycznego ujęcia badanego zjawiska. Podział treści monografii jest nietypowy. Przeważająca część pracy, jej sześć rozdziałów ma charakter opisowo-przeglądowy. Praca wychodzi poza ramy struktury klasycznej. Brak wyodrębnionego rozdziału metodologicznego nie sprzyja jasności rozpoznania przyjętej strategii badawczej. W pracy brak też charakterystyki szczegółowych parametrów metodologicznych projektu. Autorka podaje bardzo lapidarnie cel badań

umieszczając go jedynie we *Wprowadzeniu* monografii. Opis wyników badań własnych występuje w jednym, ostatnim, rozbudowanym rozdziale. Kompozycja pracy nadaje jej bardziej charakter studium teoretycznego z elementem badań niż pracy teoretyczno-empirycznej.

Ocena części teoretycznej

Monografia obejmuje łącznie siedem rozdziałów. W pierwszym z nich Autorka opisuje procesy globalizacyjne, wyjaśnia termin globalizacji, przedstawiając go w kontekście wielu ujęć naukowych, opisuje istotę cyfrowej ewolucji i zjawisko pojawiających się nowych mediów. Znajdujemy tu koncepcję społeczeństwa sieci J. van Dijka, społeczeństwa informacyjnego oraz opartego na wiedzy. Zagadnienia te są ujęte w szerokim, może nawet zbyt szerokim kontekście, często z powtórzeniami. Wywód o przemianach społecznych jest długi, brak w nim autorskiej krytycznej metarefleksji. Rozdział jest zakończony *Postscriptum*, które stanowi swego rodzaju abstrakt, próbę podsumowania. Autorka, poza ostatnim rozdziałem, nie powtarza tego redakcyjnego zabiegu. Drugi rozdział pracy nosi tytuł „Edukacja i pedagogika medialna we współczesnym społeczeństwie opartym na wiedzy”. Składa się na niego siedem podrozdziałów. W pierwszym z nich, noszącym tytuł: „Tożsamość współczesnej pedagogiki i edukacji - próba konceptualizacji” (2.1), Habilitantka podejmuje próbę określenia tożsamości współczesnej pedagogiki i edukacji. Stawia pytanie o to jaka powinna być dzisiejsza edukacja i odpowiada na nie, iż „współczesna edukacja powinna uczyć o umiejętnościach wymaganych dzisiaj, z zakresu nauk ścisłych...itd. (2023, s. 57). Autorka nie otwiera koncepcyjnej debaty, jak to sugeruje tytuł, a raczej zamyka ją w zdaniu: „tożsamość pedagogiki medialnej jako subdyscypliny jest zdefiniowana” (s. 59).

Kolejne podrozdziały, od 2.2. do 2.7, np. pt: „Media w edukacji” (2.2), „Pedagogika i edukacja medialna - cele i znaczenia” (2.3), „Nowe technologie...” (2.4), „Edukacja medialna w jako wyzwanie dla edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej” (2.5), „Media edukacyjne” (2.5), zawierają ważne treści. Niestety, zagadnienia te są opisywane niejako odrębnie, choć nazwy tytułów świadczą o ich konwergencji. Sposób ujęcia treści tego rozdziału nie jest klarowny, zagadnienia potraktowano sposób rozłączny, terminy są powtarzane, co nie sprzyja rozumieniu prezentowanych zagadnień. Pierwsze trzy rozdziały pracy, rysujące tło dla podjętych badań i analiz teoretycznych, są w mojej ocenie zbyt szerokie, rozproszone, z dużą ilością niewyselekcjonowanych, choć ogólnie interesujących detali informacyjnych i zagadnień pośrednio związanych z tematem.

Kolejne trzy rozdziały: czwarty, piąty i szósty są ściśle związane z problematyką monografii. Obejmują one kwestie dotyczące komunikacji międzyludzkiej dawniej i dziś, w tym komunikacji wizualnej, emotikon i *emoji*, kontekstów *emoji* i ich obecności w codziennym życiu. Autorka szeroko i właściwie scharakteryzowała w tych rozdziałach komunikację, jej proces i modele, rolę komunikacji wizualnej, piktogramy *emoji*, ich miejsce w kulturze współczesnej komunikacji medialnej oraz ich znaczenia. W treściach rozdziałów od czwartego do szóstego na poznawcze uznanie zasługuje opis piktogramów, ich przegląd, charakterystyka znaczeń w komunikacji elektronicznej, jak również opis kategorii i funkcji *emoji*. Tekst tych części jest bogato ilustrowany przykładami piktogramów *emoji*. W monografii brak jest przeglądu dotychczasowych badań na podjęty temat lub tematy zbliżone.

Analiza rozdziałów od pierwszego do szóstego, czyli blisko 200 stron monografii pozwala uogólnić, iż publikacja jest głównie teoretycznym opracowaniem na temat *emoji* jako współczesnego medium komunikacji pośredniej. Zawiera charakterystykę

emoji poprzedzoną teoretycznymi dywagacjami wprowadzającymi w kontekst opisywanego zjawiska. Praca objaśnia i charakteryzuje czym są *emoji*, jakie jest ich znaczenie, co także odpowiednio zilustrowano ukazując właściwe piktogramy. Opracowanie ma wartość poznawczą, ale nie ukazano w nim stanu współczesnych badań nad tym fenomenem. Język tekstu jest komunikatywny, ale wywód miejscami zawył i zbyt długi. Wprowadzenia do rozdziałów, autorskie podsumowania oraz dyskusja, z pewnością ułatwiłyby odbiór treści książki.

Ocena projektu badawczego

Badanie naukowe zostało przez Autorkę ukazane w ostatnim, siódmym rozdziale książki, pt.: „Praktyczne zastosowanie emoji”. Część ta obejmuje trzy podrozdziały pt.: „Dekadencja SMS - początek emoji”; „Emoji vis a vis dzieci” oraz „Emoji-narzędzie pracy nauczycieli. Badania te Autorka przeprowadziła z udziałem młodzieży, dzieci i nauczycieli. Projekt badawczy nie ukazuje się nam tu jako spójny koncepcyjnie i logiczny zamysł naukowy. Świadczy o tym brak charakterystyki metodologicznej projektu, która ujawniłaby problemy badawcze, hipotezy, zależności pomiędzy zmiennymi, obraną metodę, techniki i narzędzia badawcze, szczegółowy opis próby. Tego w monografii nie odnajdujemy. Autorka selektywnie wybrała i opisała nieliczne metodologiczne charakterystyki, reszta informacji jest nieujawniona. Autorka zdaje się ma tego świadomość, gdyż pisze we *Wprowadzeniu*: „Proszę o wyrozumiałość i przyjęcie układu i konstrukcji treści, jaki tu zaproponowałam (2003, s. 15) i pod jego koniec: przedstawia: „Całość metodologiczną opisuję w tym miejscu... (s. 18). Metodologia, w ujęciu Autorki, znalazła się zatem we *Wprowadzeniu* do książki i objęła niecałą stronę 300-stronicowej monografii. Braki podstawowych metodologicznych opisów badawczych i potraktowanie ich marginalnie, stanowią poważne niedoskonałości pracy naukowej. Takiego badania nie da się powtórzyć.

Podrozdział pt.: „Dekadencja SMS - początek emoji” przedstawia badania z udziałem młodzieży. Autorka zrealizowała je w dwu grupach młodzieży (pierwsza grupa badanych liczyła 289 osób, druga 185 osób). Badania te przeprowadzono w odstępie dwu lat. Raportując ich wyniki, Autorka, w ramach opisu metodologii badania, zamieściła cel badań („poznanie opinii młodzieży i studentów oraz przedstawicieli zoomerów, generacji Z, dotyczącej stosowania emotikonów i *emoji* w komunikacji mailowej i SMS”, s. 209), liczbę badanych (289) oraz ogólnie ich wiek: powyżej 26 lat (33,6%) oraz 19-22 lata (26,9%). Czytelnik nie znajduje w monografii danych o pozostałych badanych, którzy stanowili prawie 40% próby. Inne charakterystyki metodologiczne, ani w odniesieniu do całego badania, ani tej jego części, takie jak przedmiot, problemy badawcze, zmienne, wskaźniki, nie zostały podane. Występują zatem znaczące braki opisu metodologicznego badania, co utrudnia dalszy odbiór zestawionych danych. Nie formułując hipotez, Autorka pisze o tym, że tezy lub założenia o ich wpływie potwierdziły się (np. „Badanie wykazało, iż ponad 2/3 osób jednak nie stosowało emotikonów, a zatem teza o zmierzchu tych znaków potwierdza się” (s. 216). Język raportu jest ogólnie komunikatywny, ale w analizie danych pojawiają się rozpraszające uwagę elementy swobodnej narracji, swego rodzaju gawędy (np. „Nadszedł czas, aby poświęcić go niekwestionowanym bohaterom niniejszego opracowania...” s. 219), pytania retoryczne („Czy można traktować emoji przede wszystkim jako obraz czy słowo? ... A jeśli to słowo, jak to powiedzieć? A co to za słowo?” s. 227). W opisie wyników badań Autorka zamieszcza komentarze o zabawieniu emocjonalnym (cyt.: „aż trudno uwierzyć, że młodzi ludzie, wychowani w dobie komunikacji elektronicznej nie zauważają różnic (s. 210, wers 3-4), używa

języka potocznego (np. „Telefon komórkowy jest na stałe przylepiony do dłoni młodych ludzi”, s. 212), często posługuje się skrótami myślowymi zakłócającymi przekaz (np. „w przeszłości przeprowadzono kilka badań dotyczących wpływu uśmiechniętej buźki na czytelników w związku z emotikonami”, s. 214). W analizie danych za mało jest dyscypliny, obiektywizmu i neutralności badawczej.

W analizie wyników badań z udziałem młodzieży, przedstawionej w podrozdziale zatytułowanym „Emojiteka - biblioteka emoji i jej zawartość”, Autorka przybliżyła czym jeste *emojiteka*, wyjaśniając, iż „jest to kompletny przewodnik po wszystkich rzeczach związanych z *emoji*” (2023, s. 240). Autorka zestawiała dane na wykresach słupkowych, zatytułowanych jako ryciny. Treść tego podrozdziału zawiera wiele odsyłaczy do stron internetowych. Sposób prezentacji wyników i wniosków jest pozornie przejrzysty. Język analiz jest potoczny, mało precyzyjny i nienaukowy.

Autorka postanowiła zrealizować badania także z udziałem dzieci. W tym celu wprowadziła w podrozdziale empirycznym treści przeglądowe, odnoszące się do teorii rozwoju dzieci. Treści te powinny znaleźć się w części literaturowej pracy. Doktor Kruszewska przedstawia główny cel badania z udziałem dzieci jako „uzyskanie wiedzy jak wykorzystać *emoji* jako narzędzie komunikacji wizualnej do poszerzenia możliwości rozwojowych dzieci w wieku przedszkolnym” i podaje, iż „istotne było tu stwierdzenie czy dzieci prawidłowo identyfikują graficzne wyrazy mimiczne *emoji*”. Jak wynika z opisu, badanie objęło dwie próby o liczebności 911 i 48. Autorka raportuje, iż do badań wybrała technikę wywiadu. Niejasno i niedokładnie opisuje jego charakter, unika precyzyjnych określeń dotyczących zastosowanej metody zbierania danych, ogólnie pisze o technice i charakterze wywiadu, nie podaje jakie zastosowała narzędzie badawcze. Cele badania są nieprawidłowo sprecyzowane, problemów badawczych brak.

Zaletą opisu wyników badania z udziałem dzieci w liczbie 911 była próba podjęcia przez Autorkę dyskusji badawczej i odwołanie się do wyników innych badaczy.

Cel badania z udziałem 48 dzieci nie został jasno sprecyzowany. Czytelnik musi się go domyślić („dzieci pracowały w dwunastu czteroosobowych grupach. Przedstawiono im cel badań, a mianowicie, poproszono je o pomoc w wyjaśnieniu, co dzieci wiedzą o uczuciach i emocjach”, 2023, s. 261). Ponownie, brak sprecyzowania problemów badawczych, utrudnia zrozumienie istoty badań, a brak precyzji językowej czyni raport zawiłym.

Autorka postanowiła także „poznać stosunek nauczycieli do wykorzystania emotikonów i *emoji* w edukacji” (2023, s. 263) i przeprowadziła badanie ankietowe wśród 60 nauczycieli. Wyniki badań zestawiała, podobnie jak uprzednio, na wykresach słupkowych opatrzonych komentarzem oraz wzbogaciła przykładami wypowiedzi.

Grupa badanych nauczycieli była mała i wiemy z raportu tylko tyle, iż byli to głównie nauczyciele wychowania przedszkolnego (80%). Poznanie opinii takiej próby na temat wykorzystania *emoji* w edukacji jest ciekawe, ale niewystarczające do formułowania uogólnień. Autorka nie zamieściła w pracy żadnych narzędzi badawczych, co uniemożliwia replikę badań.

Uogólniając: Podjęty przez Panią doktor Kruszewską temat jest bardzo interesujący, jednakże sposób jego teoretycznego ujęcia, konceptualizacja, konkretyzacja, operacjonalizacja badań i badawcza realizacja oraz sposób raportowania wyników, są w moim przekonaniu, niedopracowane, niedostateczne, zarówno od strony merytorycznej, metodologicznej, jak i prezentacyjnej.

Monografia może być interesująca dla pewnych środowisk, między innymi nauczycieli, studentów, osób zainteresowanych współczesnymi środkami komunikacji masowej. Zaprezentowany projekt badawczy jest jednak niespójny, zawiera liczne

metodologiczne braki i błędy, jego opis nieprecyzyjny, zawiły. Interpretację i komunikację wyników badań cechuje wybiórczość i wielość rozumowań intuicyjnych. Wyprowadzone konkluzje są bardzo ogólne. Autorka nie znajduje odpowiedzi na pytanie o wykorzystanie *emoji* w edukacji, nie formułuje postulatów ani wniosków ważnych dla praktyki edukacyjnej. To wszystko sprawia, że opracowanie ma charakter popularno-naukowy.

Ocena przedstawionego dorobku naukowego

Przedstawiony do oceny dorobek naukowy Habilitantki Pani dr Aleksandry Kruszewskiej obejmuje głównie Jej dzieło, jakim jest monografia naukowa pt.: „*Emoji. Emocje w komunikacji i edukacji*” (Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie, ss. 317), scharakteryzowane powyżej oraz szereg publikacji naukowych przygotowanych i opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora.

Na dorobek naukowy Pani dr Kruszewskiej, po uzyskaniu stopnia doktora, składa się pięć opracowań naukowych w formie publikacji zwartych, które Autorka wydała w okresie od 2010 do 2018 roku. Dotyczą one problematyki osiągnięć rozwojowych dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, w tym również w okresie przekraczania przez nie progu szkolnego. Autorkę szczególnie interesowały zagadnienia związane z rozwijaniem umiejętności emocjonalno-społecznych dzieci oraz diagnoza ich osiągnięć rozwojowych. Cztery z wykazanych publikacji zostały wydane przez Ośrodek Wydawniczo-Poligraficzny SIM, jedna w Wydawnictwie AKKA. Poza głównym dziełem, Autorka nie dołączyła w dokumentacji treści publikacji.

Monografia „*Dziecko u progu szkoły. Próba diagnozy*” (2014, ss. 214) składa się z trzech rozdziałów. Dwa z nich mają charakter teoretyczny (pt.: „*Charakterystyka rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym*”, „*Dojrzałość i gotowość szkolna*”) i jeden jest empiryczny („*Prezentacja badań gotowości szkolnej dzieci kończących roczne przygotowanie przedszkolne*”). Opracowanie teoretyczne treści odwołuje się do klasycznej i niezbyt nowej literatury przedmiotu i ujmuje zagadnienie w sposób podstawowy i mało wyczerpujący. Część badawcza, podobnie jak w monografii *Emoji*, nie zawiera metodologii badań i obejmuje małą próbę badanych (71 osób). Opracowanie w moim przekonaniu ma charakter skryptu, przeznaczonego dla studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej.

Książka pt.: „*Między przedszkolem a szkołą. Obowiązek szkolny sześciolatka - dziecko przekracza próg szkolny*” (2015, ss. 161) także składa się z trzech rozdziałów: pt.: „*Charakterystyka rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym*”, „*Wychowanie przedszkolne i jego istota*” oraz „*Gotowość i dojrzałość szkolna dziecka*”). W kontekście porównania tych dwu opracowań - dwa tytuły rozdziałów każdego z nich, jak i treści podrozdziałów powtarzają się.

Monografia pt.: *Emocje, uczucia i społeczne zachowania emocjonalne dzieci na progu szkolnym, z teorii i badań*” (2018, ss. 270) jest także przykładem nieprzestrzegania przez Autorkę standardów metodologii badań pedagogicznych, począwszy od teoretycznego ujęcia zagadnienia przez konstrukcję, analizę i raport z badań.

Na przestrzeni ponad dwudziestu pięciu lat Autorka opublikowała osiemdziesiąt trzy rozdziały w monografiach. Jej pierwsze teksty dotyczyły wykorzystania technik dramowych i inscenizacji w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, następnie Autorka skoncentrowała się na inteligencji emocjonalnej dzieci, by iść w kierunku badania ich dojrzałości do podjęcia nauki szkolnej. Tej problematyce poświęciła kilkanaście swoich prac naukowych. W wykazie publikacji dostrzega się

zainteresowanie Habilitantki kreatywnością, próby podejmowania rozstrzygnięć teoretycznych zakresów pojęć: uczeń zdolny, utalentowany, geniusz. Autorka wykazuje się także doświadczeniem w opracowaniu haseł słownikowych związanych z procesem kształcenia. W zestawieniu publikacji odnajdujemy także treści podejmujące tematykę wartości literatury dla dzieci oraz wartości ekologicznych. Od roku 2022, rok przed opublikowaniem jej dysertacji, będącej przedmiotem analiz wniosku w postępowaniu habilitacyjnym dr Kruszewska zajęła się badawczo rolą i możliwościami wykorzystania *emoji* w edukacji.

Doktor Kruszewska ma doświadczenie w publikowaniu w języku angielskim oraz we współpracy naukowej z badaczami z innych ośrodków w Polsce i za granicą. Przygotowała osiemnaście artykułów w języku angielskim, opublikowanych w czasopismach o zasięgu międzynarodowym, w tym w czasopismach znajdujących się w bazie JCR i na liście ERIH, WoS, Scopus. Podejmowana problematyka artykułów dotyczy kompetencji społeczno-ekonomicznych dzieci, studentów i nauczycieli wczesnej edukacji, ich opinii, nastawień i motywacji. W ostatnich latach, publikacje Autorki w języku angielskim, przygotowane we współautorstwie, dotyczą także zagadnień związanych z pandemią Covid 19.

Ponadto dr Kruszewska opublikowała dwadzieścia cztery artykuły w innych czasopismach o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Tematyka tych artykułów dotyczy gier i zabaw inscenizowanych, dziecięcych emocji, dojrzałości dzieci do podjęcia nauki szkolnej, dziecięcej literatury, studenta i nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej.

Doktor Kruszewska brała czynny udział w blisko osiemdziesięciu krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, seminariach, na których wygłosiła referaty dotyczące zagadnień będących przedmiotem Jej zainteresowań naukowych. Konferencje zagraniczne, na których Habilitantka zaprezentowała swoje doniesienia odbyły się w Czechach, na Słowacji, w Hiszpanii, na Łotwie, w Bułgarii, na Ukrainie. Habilitantka była także członkinią Komitetu Organizacyjnego dziesięciu konferencji naukowych w Polsce i Przewodniczącą Komitetu Organizacyjnego dwu konferencji. Jak wskazuje w zestawieniu dorobku naukowego w latach 2006 - 2018, brała udział w sześciu projektach badawczych. Wszystkie projekty były finansowane przez Akademię im. Jana Długosza w Częstochowie, trzy z nich miały charakter indywidualny, trzy zespołowy. Habilitantka wykazała się aktywnością w zakresie aplikacji o grant do NCN. Dwa Jej wnioski nie zostały zakwalifikowane, jeden z nich, jak podaje Autorka, jest w trakcie oceny. Wysoko oceniam międzynarodową aktywność dydaktyczną Habilitantki, realizowaną głównie w programie mobilności akademickiej Erasmus+. Habilitantka zrealizowała w ciągu trzynastu lat szesnaście wyjazdów w ramach międzynarodowej wymiany pracowników uczeni, szkoda, że tylko w dwu uniwersytetach, Uniwersytecie Palackiego w Ołomuńcu (Czechy) i Uniwersytecie Preszowskim (Słowacja). W tych samych uczelniach odbyła staże, dwa trzymiesięczne i jeden dwutygodniowy. Brała także udział w dwu międzynarodowych projektach europejskich, realizowanych we współpracy z Uniwersytetem Palackiego w Ołomuńcu. Jej rolą w projekcie było opracowanie części rozdziału do publikacji na temat gotowości społeczno-emocjonalnej dzieci przed wstąpieniem do szkoły oraz przeprowadzenie badań ankietowych wśród nauczycieli szkół podstawowych na terenie Częstochowy i okolic.

Wskaźniki cytowań prac Habilitantki są przedstawiają się jako: sumaryczna wartość Impact Factor: 2.720; sumaryczna wartość cytowań w Web of Science Core Collection: 32 z uwzględnieniem autocytowań i 32 bez autocytowań; Scopus: 31 z uwzględnieniem autocytowań i 31 bez autocytowań; Publish or Perish: 173

z uwzględnieniem autocytowań i 163 bez autocytowań; Index Hirsha wg baz Web of Science Core Collection = 2; Index Hirsha wg baz Scopus = 2; Index Hirsha wg Publish or Perish = 5.

Doktor Kruszewska jest członkinią rady programowej i redakcyjnej czasopisma Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce oraz członkinią Międzynarodowej Rady Redakcyjnej Creative Commons Attribution, Innowacje pedagogiczne: idee, realia, perspektywy; Członkinią Kwartalnika Naukowo Metodycznego Ukrainy. Recenzowała artykuły do czasopisma Rozprawy Społeczne. Zbiory prac naukowych.

Ocena innych rodzajów działalności składających się na dorobek zawodowy Habilitantki

Pani doktor Aleksandra Romana Kruszewska posiada ponad 35-letnie doświadczenie zawodowe, które zdobyła będąc zatrudnioną na stanowisku naukowo-dydaktycznym uczelni wyższej. W okresie tym sprawowała także funkcję kierowniczką Zakładu Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Jej działalność zawodowa cechuje się wysoką aktywnością na rzecz umiędzynarodowienia. Doktor Kruszewska zainicjowała podpisanie umów bilateralnych pomiędzy uczelniami: Uniwersytetem Palackiego w Ołomuńcu w Czechach, Uniwersytetem Preszowskim w Preszowie na Słowacji, brała udział w badaniach międzynarodowych w ramach projektów: np. pt.: *Gotowość dzieci do podjęcia obowiązku szkolnego w aspekcie obowiązującej podstawy programowej i w ujęciu porównawczym w wybranych krajach UE* - współpraca z UP w Ołomuńcu i *Społeczne aspekty integracji w edukacji podstawowej w kontekście badań międzynarodowych* (2015), czego efektem były publikacje w języku angielskim i czeskim.

Habilitantka była:

- opiekunką naukową gości wizytujących z ośrodków zagranicznych;
- członkinią międzynarodowego wewnętrznego Zespołu ds. akredytacji na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu w Preszowie, którego prace zakończone zostały opracowaniem Raportu Eksperckiej Komisji Doradźnej w sprawie spełnienia kryteriów i standardów programu studiów jako pracownik naukowo-pedagogiczny innej uczelni, znajdującej się poza granicami Republiki Słowackiej;
- opiekunką profesorów i gości wizytujących z Uniwersytetu Preszowskiego oraz Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu;
- członkinią zespołu Międzynarodowej Rady Redakcyjnej Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи (Innowacje pedagogiczne: idee, realia, perspektywy) oraz Kolegium Redakcyjnego czasopisma: Освіта та розвиток обдарованої особистості (Edukacja i rozwój osobowości uzdolnionej).

Doktor Kruszewska prowadziła międzynarodowe badania naukowe, w efekcie których powstało szereg tekstów naukowych, opublikowanych przez wydawnictwa uczelni partnerskich oraz w innych zagranicznych czasopismach.

Jako pracownik dydaktyczny (obecnie Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. J. Długosza) na Wydziale Nauk Społecznych, Katedry Pedagogiki dr Kruszewska prowadzi wykłady i ćwiczenia z obszaru pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej (takie jak np.: Metodyka nauczania języka polskiego w nauczaniu początkowym, Literatura dla dzieci, Pedagogika wczesnoszkolna, Teoretyczne podstawy pedagogiki wczesnoszkolnej, Metodyka edukacji przedszkolnej, Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne w przedszkolu i klasach I-III7. Edukacja teatralna w przedszkolu i klasach I-III, Nowatorstwo pedagogiczne i inne) oraz seminaria dyplomowe i magisterskie.

Habilitantka zrealizowała mobilności w ramach programu Erasmus i Erasmus+ prowadząc zajęcia i warsztaty ze studentami oraz uczestnicząc w seminariach i zebraniach pracowników naukowych. Była ponadto:

- opiekunką studenckiego Koła Naukowego Edukacja Elementarna;
 - promotorką kilkuset prac dyplomowych, licencjackich i magisterskich (wg APD 219 prac licencjackich i 288 prac magisterskich), recenzentką prac dyplomowych, licencjackich i magisterskich w ogólnej liczbie 270;
 - pracowniczką Kolegium Nauczycielskiego Bytomiu, opiekunką Studenckiego Koła Naukowego Edukacja Elementarna;
 - członkinią Rady Instytutu Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej, Rady Wydziału Pedagogicznego Akademii im. J. Długosza, Zespołu Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości i Wydziałowej Komisji do Spraw Kształcenia.
- Została kilkakrotnie nagrodzona Nagrodą Rektora uczelni I-go i II-go stopnia za znaczące osiągnięcia naukowe, szczególnie w zakresie publikowania.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę przepisy dotyczące oceny osiągnięć osób ubiegających się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, zawarte w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, uznaję, iż Kandydatka nie spełniła głównego kryterium oceny, jakim jest znaczny wkład w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Habilitantka mimo swojej wysokiej aktywności publikacyjnej, doświadczeń pedagogicznych, organizacyjnych i działalności na rzecz współpracy międzynarodowej, wybiórczo traktuje reguły i normy postępowania badawczo-poznawczego. Z tego powodu wiele Jej prac, w tym główne dzieło, nie wnosi znacznego wkładu w rozwój nauki, jaką jest pedagogika.

Niniejszym wnioskuję o odmowie nadania Pani Doktor Aleksandrze Romanie Kruszewskiej stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Barbara Bilewicz